

Jumalateenistus Nõos E, 31.10.22 kell 18.00, usupuhastuspüha

Lektsioonid: Js 62:6–7, 10–12; Mt 5:1–12

Jutlus: Rm 4:16–25

Laulud: 161 (1–5); 285 (1–4, 5); 160 (1–3); 163 (1–4)

Seepärast siis on pärijaks saamine usust, et see oleks armust ja töötus jääks kindlaks kogu soole, mitte ainult sellele, kes on Seadusest, vaid ka sellele, kes on Aabrahami usust, kes on meie kõikide isa – nõnda nagu on kirjutatud: „Ma olen su pannud paljude rahvaste isaks!” – Jumala ees, keda ta on uskunud, kes teeb elavaks surnud ja kutsub olematuid nagu olevaid. Aabraham uskus, kui lootus näis lootusetu, et ta saab paljude rahvaste isaks, selle ütluse järgi: „Nõnda peab olema sinu sugu.” Ta ei jäänud usus nõdraks, pannes tähele oma elatanud, ligi saja-aastast ihu ja Saara surnud lapsekoda. Ta ei kahelnud Jumala töötuses uskmatuna, vaid sai vägevaks usus, ülistades Jumalat ja olles täiesti veendunud, et Jumal on vägev ka täitma seda, mida on töötanud. Seepärast see arvestatigi talle õiguseks. Aga et see arvestati talle õiguseks, ei ole kirjutatud üksnes tema pärast, vaid ka meie pärast, kellele see samuti arvestatakse, sest me usume temasse, kes äratas surnuist üles meie Issanda Jeesuse, kes loovutati meie üleastumiste pärast ja äratati üles meie õigekssaamise pärast.

Meie kirjakoht algab pärijaks saamise teemaga. See teema tuleb sisse paar salmi enne meie kirjakohta, 13. salmis: „Jah, seda töötust, et ta saab maailma pärijaks, ei antud Aabrahamile ega tema soole Seaduse kaudu, vaid usuõiguse kaudu.“

Niisiis, kõneleb apostel Paulus Aabrahami näitel maailma pärimisest. Mida ta selle „maailma“ all mõistab? 1Ms 15:18 ütleb Jumal Aabrahamile: „Sinu soole ma annan selle maa Egiptuseojast suure jõeni, Frati jõeni...” Siin mõeldakse „maa“ all töötatud maad Vahemere ääres, mis pidi saama väljavalitud Iisraeli rahva asupaigaks. Paulus aga laiendab seda mõistet kogu maailmale, sest ta mõtleb nii: Aabrahami järglane Jumala õndsusplaanis on Jeesus Kristus ja Kristuses kui maailma Issandas saab Aabrahami soo omaks kogu maailm.

Niisiis on jutt tõepoolest kogu maailma pärijaks saamisest ja selleks pärijaks saavad kõik Aabrahami järeltulijad. Kuid tähelepanu: mitte ainult Aabrahami järeltulijad vere kaudu, st juudid, kes peavad end õigusega Aabrahami järglasteks, vaid ka Aabrahami järeltulijad usu kaudu! Või usuõiguse kaudu, nagu Paulus väljendub. Sellest usuõigusest siis hakkabki Paulus meie kirjakohas juttu tegema.

Esmalt vastandab ta seaduse (ehk käsu) ja usu.

Mis on seadus (ehk käsk)? Piibli kontekstis tuleb seaduse all mõista muidugi Moosese seadusi, mis kujundasid täielikult Iisraeli rahva elukorralduse ja pidid tagama ka Iisraeli rahva õigekssaamise Jumala silmis.

Kuid meie kristlastena ja luterlastena võime tõlgendada seadust (ehk käsku) laiemalt. Proovin seda teha luterlikest usutunnistuskirjadest ühe, „Augsburgi usutunnistuse apoloogia“ abil. Selle dokumendi koostas Martin Lutheri lähimaid kaastöölisi Philipp Melanchton 1530. aastal väitluses reformatsiooni teoloogiliste vastastega.

Apoloogia IV artiklis „Õigeksmõistmisest“ vastandab Melanchton mõistuse õigust ja õigeksmõistvat usku. Mõistuse õigus eeldab, et mõistus suudab Jumalat üle kõige armastada ka ilma Püha Vaimuta. Ta kirjutab: „Sest kuni inimese hing on jõude ega tunne Jumala viha ja kohut, võib ta ette kujutada, et tahab Jumalat armastada ning Jumala pärast head teha. [Vastased õpetavad], et inimesed teenivad ära pattude andekssaamise, kui nad teevad, mis neist sõltub, see tähendab kui mõistus tunneb kurbust patu pärast ja armastab Jumalat ehk teeb head Jumala pärast. Ja see arvamus, kuna see loomulikult võib inimesi, on sünnitanud ja lisanud mitmeid kiriklikke usutalitusi nagu kloostritöötused ja missa väärkasutus, ning neist on omakorda tuletatud muid riitusi ja usuharjutusi ... [Jumal andvat] nõnda toimijale paratamatult armu, mitte sunni, vaid muutumatu korra paratamatuse tõttu.“

Ka Pauluse käsitletav seadus (ehk käsk) on midagi sarnast: Jumal annab seaduse korralikule täitjale

paratamatult pattude andeksandmist ja õigeksmõistmist. Ainult häda on selles, et inimeste hulgas selliseid seaduse korralikke täitjaid lihtsalt ei leidu. Segab Aadama pärispatt.

Ent kuidas kirjeldab Melanchton õigeksmõistvat usku? Ta kirjutab: „...käsk nõuab meilt tegusid ja täiuslikkust. Töötus aga pakub meile pattu ja surma ületades lepitust armust, Kristuse pärast, ja seda ei saa vastu võtta tegudes, vaid ainult usus. See usk ei too Jumala ette usaldust, mis põhineb inimese enda teenetel, vaid ainult usaldust töötuse ehk Kristuses töötatud halastuse vastu. Niisiis toob see eriline usk, mis usub, et kõik patud on meile Kristuse pärast andeks antud ja et Kristuse pärast on meil armuline Jumal, endaga kaasa pattude andeksandmise ja teeb meid õigeks. Ja kuna see lohutab ja julgustab südant meelearanduses, see tähendab kartuses, sünnime me uuesti ja saame Püha Vaimu, nii et seeläbi me suudame Jumala seadust täita, see tähendab Jumalat armastada, teda tõeliselt karta ja olla kindlad, et ta meid kuuleb, kuuletuda Jumalale kõigis raskustes, see suretab hirmu jne. Seega on see usk, mis saab armust patud andeks, sest ta seab Jumala viha vastu vahemeheks ja lepitajaks Kristuse ja mitte meie teened või meie armastuse, tõeline Kristuse tunnetus, ning tema kasutuses on Kristuse heateod ja temas toimub südame uuestisünd ja seaduse täitmine.“

Väidan siis, et ka Paulus kõneleb meie kirjakohas Aabrahami puhul just sellisest õigeksmõistvast usust, ehkki Aabraham ei saanud sellise usu mitte Kristuse läbi vaid otse Jumalalt.

Teine asi, mida apostel Paulus meile siin kirjakohas selgitab, on selle õigeksmõistva usu iseloom. Paulus nimetab Jumalat kellekski, „kes teeb elavaks surnud ja kutsub olematuid nagu olevaid.“ Tunnistan, et see Pauluse mõtteavaldus on mulle juba pikka aega eriline tundunud ja olen seda tihti kasutanud matustel. Mõte, et Jumal teeb surnud elavaks on, tänu kristlikule õpetusele, mulle juba omaseks saanud. Piiblis, mitte ainult Uues Testamendis, vaid ka Vanas Testamendis, on ju mitmeid kohti, kus jumalamehed, sh ka Jeesus, teevad Jumala nimel surnuid elavaks.

Kuid mõte, et Jumal kutsub olematuid nagu olevaid, näib mulle üha enam aukartustäratavalt eriline. Mitte keegi peale Jumala ei saa teha olematusest olevat. See tuleb meelde maailma loomise alguse, mil maa oli tühi ja paljas, pimedus oli sügavuse peal ja Jumala Vaim hõljus vete kohal. Ning sündis valgus, ilma et midagi oleks enne seda olemas olnud.

Ja siit edasi mõeldes võib ju loota, et selline mõte veenab usklikuks saama ka neid, kelle jaoks surnuist ülestõusmine võimatu tundub.

Näiteks kipub vähenev usk surnuist ülestõusmisse muutma meie matusekombed järjest piiblikaugemaks. Kui surnute põletamine on, tänu nende põrmu urnis mahamatmisele surnuaia pühitsetud mulda, veel kuidagi ühendatav kristliku õpetusega, siis tuha laialipuistamine kas metsa alla, nelja tuule poole või vette ei arvesta küll võimalusega, et tuleb tund, mil kõik, kes on haudades, kuulevad Kristuse häält ja tulevad välja (Jh 5:28j).

Ent Pauluse mõte, et Jumal kutsub olematuid nagu olevaid peaks lootust andma ka neile, kes on eelnimetatud kombestiku süvenemise tõttu kurvad. Kui näiteks mõni ristiinimese põrm läheb ebasoodsate asjaolude, nt uskmatute lähedaste või sõjakoleduste tõttu niimoodi kaduma, siis saab alati loota Jumalale, kes võib kutsuda olematuid nagu olevaid.

Või teine näide, eeldusel, et olemine pole lihtsalt eksisteerimine, vaid olemine igaveseks eluks. Kui keegi on Jumala silmis olematu, nagu need inimesed, kelle kohta Jeesus ütleb Jh 8:21: „te surete oma pattudesse“, siis Jumal võib nad ikkagi usule pöörata ja kinkida neile igavese olemise. Nii ju juhtus ka sellesama Paulusega, kes ülestõusnud Jeesuse väel usule pöördus ja kes oli elu lõpus kindel oma pääsemises Jumala igavikku.

Selline on siis õigeksmõistva usu iseloom: usk Jumalasse, kes teeb elavaks surnud ja kutsub olematuid nagu olevaid. Nagu tänasest altariist loetud kirjakohest kuulsime ja nagu ka Paulus meile meenutas, arvestati selline usk Aabrahamile õiguseks.

Veidi tuleks siin seda Aabrahami usku aga kommenteerida. Nimelt mainib Paulus meie kirjakohas Aabrahami suure usu näitena tema usku, et ta saab veel saja aastaselt Iisaki isaks, kusjuures tema naine Saara on üheksakümne aastane. Tegelikult me võime lugeda 1Ms 17:17, kuidas Aabrahami usk ikkagi kõikus: „Siis Aabraham heitis silmili maha, naeris ja ütles oma südames: „Kas peaks saja-aastasele poeg sündima? Või peaks üheksakümneaastane Saara sünnitama?“

Kas ei näita see meile seda, et Jumal on nii ustav, et kui ta näeb inimese südames kord tugevat usku,

ent see vahel kõigub, siis ei jäta ta inimest sellegipoolest maha?

Nõnda siis, kui meie oleme kord Jumala ees südamest tõotanud, et usume Jumalasse Isasse, Tema ainsasse Pojasse ja Pühasse Vaimusse, siis arvestab ta selle meile õiguseks isegi siis, kui me Jumalas vahel kahtleme ja koguni tema unustame. Justnagu see juhtus pärast Jeesuse kinnivõtmist tema ustavaima jüngrid Peetrusega.

Selline on õigeksmõistev usk!

Aamen.